

Олексій Ключко,
викладач,
Сумський державний
педагогічний університет
імені А. С. Макаренка

ВИЯВИ НАСИЛЛЯ В СІМ'ЯХ, ДЕ БАТЬКИ СХИЛЬНІ ДО АДИКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ

У статті проаналізовано основні вияви насилля в сім'ях, де батьки схильні до адиктивної поведінки. Показані прояви фізичного, економічного та психологічного насилля над дітьми батьками з адиктивною поведінкою.

Oleksii Klochko

MANIFESTATIONS OF VIOLENCE IN FAMILIES WHERE PARENTS ARE PRONE TO ADDICTIVE BEHAVIOUR

The article outlines the main manifestations of violence in the families with addicted parents. The ways of physical, economic and psychological abuse by addicted parents are determined.

Одним із основних факторів насилля батьків щодо своїх дітей є адиктивні прояви у їх поведінці. Адиктивна поведінка в сім'ї спричиняє появу інших соціально небезпечних проблем, що потребують негайного вирішення. До числа цих проблем у першу чергу відносимо насилля батьків над дітьми в усіх його проявах, велика небезпека залучення самих дітей до адиктивних проявів у поведінці й девіантної поведінки, поширення важковиховуваності, соціального сирітства тощо.

Насилля в сім'ї визначається як будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї стосовно іншого члена сім'ї, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини і громадянина і завдають йому моральної шкоди, шкоди його фізичному чи психічному здоров'ю [1, с. 282]. Адиктивна поведінка як особлива форма девіантної поведінки людини характеризується прагненням відходу від реальності шляхом штучної зміни свого психічного стану внаслідок вживання різних хімічних речовин чи постійної фіксації уваги, думок, дій на певних видах діяльності з метою розвитку й підтримки інтенсивних емоцій [3, с. 181].

Відповідно до вищезазначеного, актуальним видається аналіз виявів насилля батьків із адиктивною поведінкою стосовно своїх дітей, до яких належить фізичне, емоційне та економічне насилля.

Фізичне насилля в сім'ї – умисне нанесення одним членом сім'ї іншому члену сім'ї побоїв, тілесних ушкоджень, що може призвести або призвело до смерті постраждалого, порушення фізичного чи психічного здоров'я, нанесення шкоди його честі і гідності [1, с. 282]. Відповідно до цього, батьками чи особами, що їх замінюють, у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння, відбувається нанесення дітям фізичних травм, різних тілесних ушкоджень, що заподіюють шкоду їхньому здоров'ю, порушують їх розвиток і позбавляють життя. Ці дії здійснюються у формі штовхань, побоїв, катування, струсу, ударів, ляпасів, припікання гарячими предметами, рідинами, запаленими цигарками, у вигляді укусів і з використанням усіляких предметів як знарядь катування, погроз зброєю, погроз заподіяти шкоду родичам або друзям. До фізичного насилля включасмо також примушування дітей до ситуативного чи постійного вживання наркотиків, алкоголю, надання їм отруйних речовин чи медичних препаратів, що викликають галюцинації. У цьому випадку ми наголошуємо на тому, що фізичне насилля батьків провокує поглиблення проблем дитячого п'янства, алкоголізму, наркоманії і токсикоманії.

Психологічне (емоційне) насилля в сім'ї – насильство, пов'язане з дією одного члена сім'ї на психіку іншого члена сім'ї шляхом словесних образ або погроз, переслідування, залякування, якими навмисно спричиняється емоційна невпевненість, нездатність захистити себе та може завдаватися або завдається шкода психічному здоров'ю [1, с. 282].

Емоційне насильство зі сторони батьків у стані алкогольної чи наркотичної залежності, як правило, проявляється у приниженні честі і гідності дитини у формі постійних чи періодичних словесних образ дітей, погроз з боку батьків, обвинуваченні дітей в тому, у чому вони не винні, демонстрація нелюбові, ворожості до дітей тощо. До цього виду насильства відносять також постійну неправду, обман дітей (у результаті чого вони втрачають довіру до дорослих), а також висування до дітей вимог і доручень, що не відповідають їх віковим можливостям (придбати сигарети, алкоголь, медичні препарати тощо). У сім'ях, де батьки страждають на вияви алкоголізму, наркоманії, токсикоманії, діти, як правило, позбавлені батьківської турботи, тепла, любові, не відчують психологічного комфорту і наявний постійний емоційний стрес.

Економічне насилля в сім'ї – умисне позбавлення одним членом сім'ї іншого члена сім'ї житла, їжі, одягу та іншого майна чи коштів, на які постраждалий має передбачене законом право, що може призвести до його смерті, викликати порушення фізичного чи психічного здоров'я [1, с. 282].

До проявів економічного насилля батьками адиктивної поведінки по відношенню до дітей вчені відносять:

- надмірну експлуатацію дитячої праці по господарству, а також незаконне використання дитячої праці на виробництві;
- значні витрати сімейного бюджету на задоволення потреб адиктивності (тютюн, спиртні напої, медичні та наркотичні препарати тощо);
- недостатнє задоволення або незадоволення майнових потреб дітей (потреби в харчуванні, одязі, взутті, іграшках, навчальному обладнанні тощо);
- незабезпеченість мінімальних норм умов проживання дітей вдома.

Описані прояви домашнього насилля батьків над дітьми відповідають наслідкам поширення хімічних форм адиктивної поведінки. При комп'ютерній залежності, як правило Internet-залежності батьків, діти страждають від недостатньої уваги батька чи матері. Такі батьки залишають без догляду і виховання своїх дітей. Працеголізм, що проявляється у прагненні до постійної фіксації усіх можливостей особистості на роботі, професійній кар'єрі, на прагненні досягнути успіху в професії, зводить до мінімуму емоційні контакти батьків зі своїми дітьми, унеможлиблює повноцінні взаємини в родині тощо. Оніоманія як форма адиктивної поведінки особистості, для якої характерним є непереборне і неконтрольоване бажання до витрати грошей, придбання різних продуктів та послуг, позбавляє фінансових можливостей і свобод, а також майнових потреб інших членів сім'ї, у тому числі, дітей.

Зазначимо, що батьки, у яких спостерігаються ознаки «стану перманентної війни» як форми нехімічних адикцій, інколи втрачають зв'язки із реальним життям, створюють для себе та інших членів сім'ї небезпечні ситуації, ситуації невиправданого ризику з метою повернення минулих відчуттів. Ці ситуації можуть стати прямою загрозою фізичному і психічному здоров'ю, а також життю дітей таких батьків. Люди, які мають ознаки синдрому Тоада, можуть наражати на небезпеку своїх рідних у результаті небезпечного, екстремального, «веселого» керування транспортними засобами [2].

Таким чином, було з'ясовано, що адиктивна поведінка є одним із основних факторів насилля батьків стосовно своїх дітей: адиктивні форми у поведінці батьків можуть провокувати різні прояви домашнього насилля щодо дітей, зокрема фізичне, емоційне, економічне насилля.

ЛІТЕРАТУРА

1. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / [за заг. ред. проф. І. Звереві ; 2-ге вид.]. – К., Сімферополь : Універсам, 2013. – 536 с.
2. Клочко О. Профілактика адиктивної поведінки дітей та молоді у контексті підготовки майбутніх соціальних педагогів : [монографія] / О. Клочко. – Суми : ФОП А. С. Наталуха, 2013. – 172 с.
3. Соціальна педагогіка : мала енциклопедія / [за заг. ред. І. Звереві]. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 336 с.

Нелі Коваленко,

студентка,

Східноукраїнський національний університет

імені Володимира Даля

ВПЛИВ НАСИЛЬСТВА У СІМ'І ЯК ФАКТОР ВИНИКНЕННЯ ДЕЛІНКВЕНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

У статті висвітлюється феномен насильства у сім'ї як чинник формування делінквентної поведінки дітей. Розглядаються форми жорстокого поводження з дітьми у сім'ї та їх вплив на поведінку підлітків. Визначено основні напрями дії програм щодо поліпшення функціонування сім'ї з метою профілактики делінквентної поведінки неповнолітніх.

Neli Kovalenko

IMPACT OF DOMESTIC VIOLENCE AS A FACTOR OF DELINQUENT BEHAVIOUR EMERGENCE

The article outlines the phenomenon of domestic violence as a factor of development of delinquent behaviour among teenagers. The forms of child abuse in the family and its impact on children's behaviour are determined. The main directions of prevention of delinquent behaviour in the family are identified.

Делінквентна поведінка характеризується асоціальною, протиправною спрямованістю, що проявляється в діях або в бездіяльності і незмінно завдає шкоди окремим людям і суспільству. До основних форм прояву делінквентної поведінки підлітків відносять такі вади, як злочинність, алкоголізм, жебрацтво та ін. Ці різні форми делінквентної поведінки, як правило, взаємопов'язані. Пияцтво, вживання наркотиків,